No. 2 APARE SĂPTĂMÂNAL PREȚUL 30 bani

CRONICA EVENIMENTELOR ANULUI de Sânge 1914

redactată de Ion Gorun.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RĂSBOIUL POPOARELOR

EDITURA: IG. HERTZ, BUCUREȘTI

PREȚUL 30 BANI

Nu acelor
iuțe este alergarea
nu a puternicilor
resbelul. Ci pe toți
îi ajută timpul și
întâmplarea
Marie

Toate câte-ți sunt la îndemâna
fă-le cu toată puterea ta.
Ferdinand

BCU Cluj / Central University Library Cluj

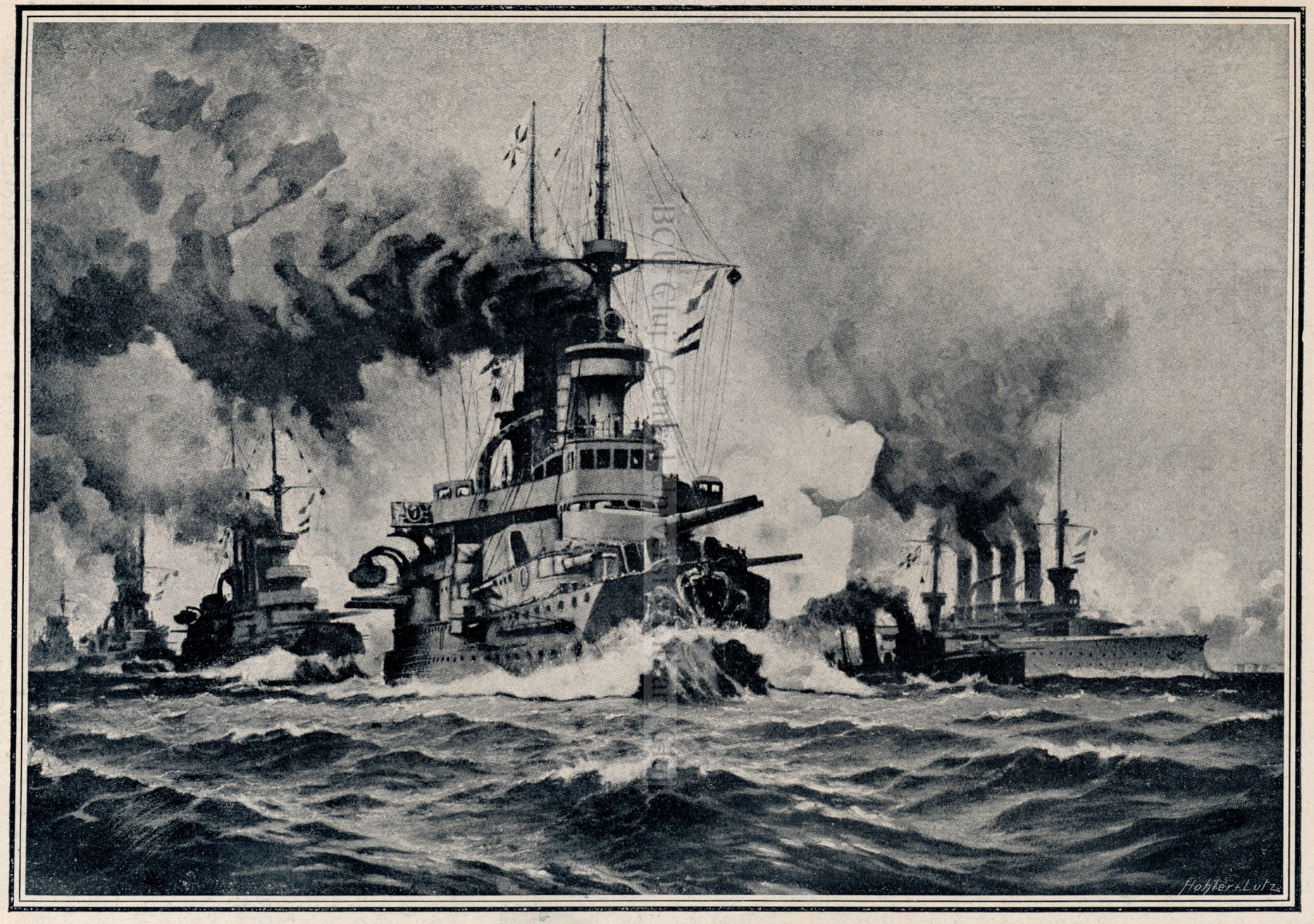

GATA DE ATAC. — După un tablou de Prof. H. Bohrdt.

drum şi fugise, după ce gloanţele din revolverul lui Princip, îşi atinseseră ţinta.

Cabrilovici a mai dat aceste amănunte: Cu bombele cari le-au fost aduse de Ciganievici într'o cârciumă din Belgrad, atentatorii au plecat la Şabaţ, unde s'au despărţit, luând fiecare alt drum spre Seraievo. Acì s'au întâlnit, într'un loc convenit mai dinainte, în preziua sosirii arhiducelui moştenitor, şi şi-au împărţit rolurile. Ideea ca atentatul să se săvârşească pe câmpul de manevre a fost părăsită, de teamă ca atentatorii să nu fie împiedicaţi de prea multa armată d'a se apropià de arhiduce; teatrul tragediei avea să fie pur şi simplu strada. A doua zi erà o Duminică— la ora 10 dimineaţa atentatorii s'au întrunit într'un local vestit de desfrâu, aşa numita „cofetărie" a lui Ulenici din strada Ciumuria, şi de acolo fiecare a pornit, înarmat, la **postul** său. Cabrilovici a fost postat pe strada principală;—pe el căzuse soarta să arunce prima bombă. Peste o jumătate de oră, într'adevăr el îşi făcuse **datoria...**

Princip a mai adăogat şi alte detalii. El pretinde că atentatorii, în afară de bombe, mai primiseră câte un revolver şi câte o sticluţă de cianură de potasă, otravă, după cum se ştie, fulgerătoare. Dacă bomba n'ar fi avut efect şi atentatorul era încă în stare să tragă cu revolverul, trebuià s'o facă, iar apoi, ca să nu fie prins şi nevoit poate a face destăinuiri, aveà să-şi pună singur capăt zilelor cu otrava sigură din sticluţă... Povestea sună cam fantastic,— dar poate să fie şi adevărată.

Adevărat în tot cazul este că dacă primului atentator nu i-a lipsit curagiul de a aruncà bomba, iar celui de al doilea de a trage cu revolverul, curagiul sinuciderii însă le-a lipsit,— şi astfel s'a dat apoi nu numai de urma celorlalţi complici imediaţi, dar ceeace trebuia să fie mai grav, de firele complotului cari duceau la — Belgrad.

PORNIREA CONTRA SERBIEI

Din primul moment, atât oficialitatea cât şi populaţia doritoare de manifestări de lealitate faţă de dinastia habsburgică s'au aruncat asupra Serbiei şi a sârbilor. Oficialitatea

Scena asasinatului arhiducelui moştenitor austro-ungar şi a soţiei sale. Seraievo, 28 Iunie 1914. După o schiţă de F. Schwormstaedt.

pretinzând că are dovezi despre complicităţi senzaţionale, ca de pildă acea a subşefului statului major al armatei sârbeşti Milan Pribicevici, — populaţia, în pornirea ei nu numai de lealitate dar şi de instincte de jaf năpustindu-se cu deosebire asupra negustorilor sârbi, din Seraievo, din Agram în Croaţia şi din alte localităţi cu populaţie sârbească.

Zadarnice au fost toate protestările din partea oficialităţii sârbeşti,— zadarnic reprezentanţii sârbi din Austro-Ungaria au făcut

declaraţii în înţelesul că nu trebue să se arunce bănueli asupra naţiunii sârbe pentru „odiosul şi condamnabilul asasinat din Seraievo",— zadarnice demonstraţiile de lealitate în deosebi ale sârbilor din Austro-Ungaria, despre cari însuşi primul ministru al Ungariei, contele Ştefan Tisza, a spus că nu pot să fie bănuiţi... Oficialitatea austro-ungară

CEL MAI INCERCAT DINTRE SUVERANI. — Frantz-Iosef înaintea catafalcului arhiducelui moştenitor Frantz-Ferdinand şi al soţiei lui.

a ajuns la încheierea că *Serbia trebue să fie pedepsită.*

Nu erà numai asasinatul arhiducelui moştenitor pentru care Austro-Ungariei nu-i mai ajungea acuma judecarea, condamnarea şi executarea autorilor materiali,— ci erà o stare de lucruri ce durà de mai mult timp şi care, după credinţa ei, cereà o reprimare neîntârziată şi hotărâtoare.

Ultimatul Austriei către Serbia

Astfel, după cercetări şi anchete cari au durat până la 23 Iulie, în acea zi, la ora 6 seara, ministrul Austro-Ungariei la Belgrad, baronul Giesl, remiteà ministrului interimar al afacerilor străine al Serbiei, d-lui Paciu, o notă cominatorie, mai bine zis un adevărat *ultimatum,* coprinzând următoarele pretenţiuni:

1. Să se publice, în ziarul oficial, o declaraţie a guvernului regal sârb, prin care:

să se condamne propaganda contra Austro-Ungariei;

să se exprime regretul că ofiţerii şi funcţionarii sârbi au luat parte la această propagandă;

să se dezaprobe orice încercare de amestec în destinele populaţiunilor din orice parte a Austro-Ungariei;

să se ameninţe cu pedeapsă oricine ar înfrânge hotărârile astfel exprimate.

Această declaraţie să fie adusă şi la cunoştinţa armatei printr'un ordin al Regelui, inserat în buletinul militar oficial.

2. Guvernul sârb să-şi ia angajamentul ca să reprime orice acţiune îndreptată împotriva Austro-Ungariei, şi să înceapă prin a suprimà publicaţiile aţâţătoare la dispreţul sau ura monarhiei, şi să dizolve asociaţia naţionalistă zisă Narodna Odbrana; de asemenea să revoce pe ofiţerii şi funcţionarii culpabili, în trecut sau în viitor, de manifestări duşmănoase Austriei.

3. Să-şi ia angajamentul să ordone o anchetă judecătorească împotriva autorilor sau copărtaşilor complotului de la 28 Iunie (asasinatele din Seraievo).

In sfârşit, guvernul imperial şi regal îşi rezervà dreptul de a numì el însuşi pe vinovaţii cari să fie pedepsiţi, iar în comisia de anchetă judiciară asupra complotului, să ia parte şi un număr anumit de funcţionari austro-ungari.

Se dădeau Serbiei 48 de ore pentru răspuns, adică până Sâmbătă, 25 Iulie la ora 6 seara.

Când se petreceau acestea, preşedintele Républicei franceze d. Poincaré tocmai îşi terminà vizita ce făcuse Ţarului, şi n'a avut cunoştinţă de ultimat decât în plină mare. In Rusia isbucnise o grevă mare,— iar în Anglia răsvrătirea din Ulster ameninţà să nu poată fi rezolvată fără turburări. Toate acestea au dus la bănuiala, întemeiată sâu nu, că momentul strângerii la perete a Serbiei a fost anume ales şi folosit.

Serbia, deşi nota Austro-Ungariei erà de natură a o ofensà în demnitatea ei de stat independent, nu s'a arătat protivnică dela început, ci a făcut numai două rezerve asupra celor ce i s'au comunicat: cereà mai întâi să i se dovedească vinovăţia funcţionarilor şi o-

fiţerilor a căror sacrificare i se pretindeà,—şi apoi cereà explicaţii asupra felului în care funcţionarii austro-ungari ar fi avut să ia parte, eventual, la ancheta pe care ea se declarà gata să o deschidă.

Acest răspuns al Serbiei a fost înmânat de d. Pasici, preşedintele consiliului, ministrului plenipotenţiar baron Giesl, care la început nu i-a replicat decât în mod evasiv.

Dar, abià primul ministru sârb se întoarce la ministerul său, iată că primeşte dela reprezentantul austriac avizul scris, cumcă nota sârbă de răspuns, confruntată cu instrucţiile pe cari acel diplomat le primise, nu erà satisfăcătoare, şi că în consecinţă, conformându-se ordinelor guvernului său, aveà să părăsească Belgradul imediat, cu tot personalul legaţiunii.

*

Conform uzanţelor internaţionale, nota cabinetului din Viena a fost comunicată tuturor cancelariilor. La Paris nota a fost remisă în ziua de 24 Iulie, dimineaţa, de către contele Szecsen de Temerin, ambasadorul Austro-Ungariei, d-lui Bienvenu-Martin, însărcinat cu interimatul afacerilor străine, în lipsa d-lui Viviani, care însoţeà pe preşedintele Republicei în Rusia.

Primul pas, în această situaţie critică, a fost făcut de Rusia. Până la putinţa unei interveniri colective a Puterilor, ea a cerut guvernului imperial şi regal să prelungească cu două zile termenul dat Serbiei pentru răspuns. Demersul însă n'a avut rezultatul dorit.

Tot în ziua de 24 Iulie, s'a prezintat la interimarul afacerilor străine din Paris şi ambasadorul Germaniei, d. de Schoen, ca să citească acea notă despre care am mai vorbit în capitolul despre discuţiunea cu privire la provocatorii conflagraţiunii generale.

Situaţia se desinà astfel şi se afirmà din ce în ce mai cu hotărâre: Austro-Ungaria odată decisă, fără putinţă d'a mai fi oprită, să dea năvală asupra Serbiei, nu erà de admis ca Rusia, la rândul ei, să nu intervină pentru apărarea micei sale consângene. Germania avea să sară, în chip tot atât de firesc, în ajutorul aliatei sale,— apoi celelalte state aliate, fiecare de partea lui, deslănţuind cel mai înspăimântător dintre toate răsboaele.

In vederea acestei teribile ameninţări de furtună, fiecare stat se grăbeşte acuma să ia, sau să-şi desăvârşească, măsurile de apărare, de siguranţă,— sau de atac.

Mai întâiu, cea mai direct şi imediat ameninţată, Serbia,— în fruntea căreia de câteva săptămâni regele Petru, obosit şi bolnav, lăsase pe principele moştenitor Alexandru ca locţiitor— aveà să-şi ia măsurile. Guvernul sârb, părăsind Belgradul care e cu neputinţă de apărat, se strămută la Niş, de unde ordonă şi supraveghează mobilizarea.

Micul Muntenegru nu stă la îndoială nici un moment să se solidarizeze cu ţara soră, Serbia. Celelalte state din răsărit stau, ce e dreptul, în rezervă, dar nu fără a-şi luà măsurile. De asemenea îşi iau precauţiunile lor Italia şi Germania.

Nici puterile Intreitei Inţelegeri nu se lasă mai pe jos. Rusia decretează mobilizarea a patru circumscripţiuni militare, adică 14 corpuri de armată. Anglia, a cărei flotă, pe picior de răsboiu, tocmai fusese trecută în revistă de regele George, o menţine mobilizată.

In Franţa, se aşteptà cu nerăbdare întoarcerea preşedintelui Raymond Poincaré din Rusia Fără întârziere, el şi soseşte, încrucişându-se aproape, în drumul spre Dunkerque cu yachtul care aduceà, în grabă de asemenea, pe împăratul Germaniei din călătoria sa prin apele Norvegiei, spre Kiel. Imediat încep şi pregătirile Franţei.

Cu o zi înainte, Marţi 28 Iulie, contele Berchtold, în numele Austriei, notificase puterilor „starea de răsboiu" cu Serbia şi imediat ostilităţile începură.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AMESTECUL PUTERILOR

(Documente istorice)

La 29 Iulie Impăratul Wilhelm primì din partea Ţarului telegrama următoare:

„Imi pare foarte bine că te-ai întors în Germania. In acest moment atât de serios, te rog cu insistenţă să-mi stai într'ajutor. Un răsboiu ruşinos s'a declarat unei ţări slabe. Din pricina aceasta în toată Rusia e enormă indignarea, pe care o împărtăşesc cu totul. Prevăd că în curând nu voiu mai puteà rezistà apăsării ce se exercità asupra mea şi voiu fi silit să iau măsuri cari vor duce la răsboiu. Ca să se evite o nenorocire cum ar fi un răsboiu european, te rog în numele vechei noastre prietenii să faci tot ce-ţi va stà prin putinţă ca să opreşti pe aliatul tău să meargă prea departe."

(semnat) **Nicolae.**

In aceiaşi zi, la 6.30 seara, Impăratul Germaniei răspunde:

„Am primit telegrama ce mi-ai trimis şi împărtăşesc dorinţa ta de a se păstrà pacea.

Consiliul de Miniştri Austro-Ungar care a redactat nota comi-natorie Serbiei ce i-a fost remisă la 23 Iulie.

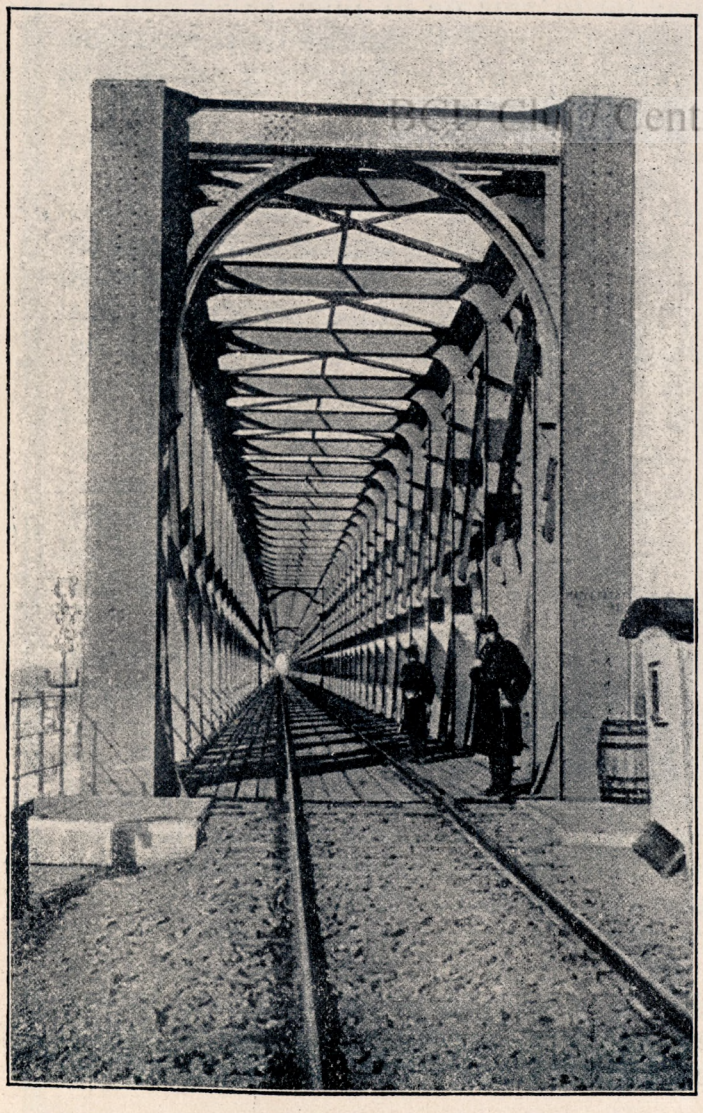

Podul de cale ferată care leagă Belgradul de Semlin şi care a fost în parte aruncat în aer de Sârbi.

Impăratul Frantz Iosef primeşte pentru prima oară în audienţă pe orfanii Archiducelui Frantz Ferdinand.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu pot însă, după cum ţi-am mai comunicat, să consider procedarea Austro-Ungariei ca un răsboiu ruşinos. Austro-Ungaria ştie din experienţă că nu se poate cineva încrede în nişte promisiuni ce stau numai pe hârtie. După părerea mea, procedarea Austro-Ungariei are să fie considerată ca o încercare de a dobândì garanţii depline cumcă promisiunile Serbiei vor fi cu adevărat şi traduse în fapte. Această părere îmi este confirmată prin declararea cabinetului austro-ungar, că Austro-Ungaria nu urmăreşte nici o cucerire teritorială în socoteala Serbiei. Cred prin urmare că-i va fi Rusiei prea cu putinţă să stăruiască în rolul unui simplu privitor faţă de răsboiul austro-sârb, fără să târască Europa în cel mai teribil răsboiu din câte a văzut vr'odată. Cred că o înţelegere directă între guvernul tău şi Viena e posibilă şi e de dorit,— o înţelegere pe care, repet, guvernul meu se sileşte să o sprijinească din toate puterile. Fireşte că dacă Rusia va luà măsuri militare pe cari Austro-Ungaria le-ar puteà privì ca o ameninţare, aceasta ar precipità o nenorocire ce noi dorim amândoi să evităm, şi ar face imposibil şi rolul meu de mijlocitor, pe care l-am primit cu toată bunăvoinţă.

(semnat) **Wilhelm.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iar a doua zi, 30 Iulie, la ora 1 d. a., Împăratul Germaniei mai adaogă, într'o nouă telegramă, următoarele:

„Ambasadorul meu a primit instrucţiunea să atragă atenţiunea guvernului tău asupra primejdiilor şi grelelor urmări ale unei mobilizări. Acelaş lucru ţi l-am spus în telegrama mea din urmă. Austro-Ungaria n'a mobilizat decât împotriva Serbiei, şi anume numai o parte a armatei sale. Dacă Rusia, după cum reiese acum din comunicarea ta şi a guvernului tău, mobilizează contra Austro-Ungariei, rolul meu de mijlocitor ce mi-ai încredinţat şi pe care l-am primit la rugarea ta expresă ar fi primejduit, dacă nu chiar făcut cu neputinţă. Toată greutatea hotărârii zace acuma pe umerii tăi. Ei au să poarte răspunderea pentru răsboiu sau pace.

(semnat) **Wilhelm.**

La ora 1.20 d. a. în aceiaşi zi de 30 Iulie, Ţarul răspunde:

„Iţi mulţămesc din inimă pentru răspunsul tău prompt. Voiu trimete astă seară pe Tatischeff cu instrucţiuni. Măsurile militare cari intră acuma în vigoare au fost hotărâte încă de acum cinci zile, şi anume din motive de apărare împotriva Austriei. Sper însă din inimă că aceste măsuri nu vor influenţa întru nimic poziţia ta ca mijlocitor, la care ţin foarte mult. Avem nevoie de presiunea ta puternică asupra Austriei, pentruca să ajungă la o înţelegere cu noi".

Şi iarăş mai adaogă Ţarul în ziua de 31 Iulie, la ora 2 d. a.:

„Iţi mulţămesc din inimă pentru mijlocirea ta, care tot mai lasă să lucească o speranţă că până în cele din urmă totul se poate încă sfârşì în chip paşnic. Este cu neputinţă, din motive tehnice, să încetăm cu pregătirile noastre militare, ce au devenit necesare prin mobilizarea Austriei. Suntem departe de a dorì răsboiul. Câtă vreme durează negocierile cu Austria asupra Serbiei, trupele mele nu vor întreprinde nicio acţiune provocătoare. Despre aceasta îţi dau cuvântul meu solemn şi îmi pun cu toată puterea încrederea în mila Domnului sperând că mijlocirea ta la Viena va isbutì, spre binele ţărilor noastre şi al păcei europene. Al tău din inimă devotat

Nicolae"

Dar tot în ziua de 31 Iulie, cancelarul imperiului german d. Bethmann-Hollweg, trimete ambasadorului din Petersburg următoarea telegramă urgentă:

„Cu toate că negocierile de mijlocire sunt încă în curs şi cu toate că noi înşine n'am luat încă nicio măsură de mobilizare, Rusia şi-a mobilizat întreaga armată şi flotă, aşadar şi împotriva noastră. In consecinţă suntem nevoiţi, pentru siguranţa imperiului, să proclamăm primejdia ameninţătoare de răsboiu, ceeace nu însemnează încă mobilizare. Aceasta însă trebuie să urmeze, în cazul când Rusia nu va încetà, în termen de 12 ore, cu toate măsurile răsboinice împotriva noastră şi a Austriei, şi nu ne va da în această privinţă asigurări hotărâte. Vă rog să comunicaţi aceasta imediat d-lui Sasonov şi să ne telegrafiaţi ora comunicării".

In acelaş timp porneà, la adresa ambasadorului german din Paris, telegrama următoare a cancelarului:

„Cu toate negocierile noastre de mijlocire ce sunt încă în curs şi cu toate că noi n'am luat încă nicio măsură de mobilizare, Rusia şi-a mobilizat întreaga armată şi flotă, prin urmare şi împotriva noastră. In urma acestora am proclamat şi noi starea ameninţătoare de răsboiu, după care trebuie să urmeze mobilizarea, dacă Rusia nu va încetà, în termen de 12 ore, cu toate măsurile ei răsboinice împotriva noastră şi a Austriei. Mobi-

lizarea însemnează răsboiul inevitabil. Vă rog să întrebaţi guvernul francez, dacă vreà să rămână neutru în răsboiul ruso-german. Cerem răspuns în termen de 12 ore. Telegrafiaţi imediat ora remiterii acestei întrebări. Cea mai mare grabă se impune".

Răspunsul ambasadorului Germaniei la Paris a sosit a doua zi, 1 August, în cuprinderea următoare:

„La întrebarea mea repetită şi hotărâtă, dacă Franţa, în cazul unui răsboiu germano-rus va rămânea neutrală, ministrul preşedinte mi-a declarat, că Franţa va face ceeace îi vor dictà interesele".

*

Din toate părţile, aşadar, protestări de dorinţă de pace, şi din toate părţile iarăş evidentă hotărâre răsboinică;— iată ce vor spune istoriei aceste documente.

Inceputul ostilităţilor austro-sârbe

In ziua de 28 Iulie s'a notificat declararea de răsboiu a Austriei contra Serbiei,— în noaptea de 29 Iulie răsboiul începe, prin bombardarea Belgradului din partea Austriacilor.

Prima ştire din Semlin spunea:—„Astă-noapte, pe la ora 2, trupele austro-ungare au început bombardarea fortăreţei Belgradului. Până la ora 5 dimineaţa s'au tras 29 lovituri de tun". Erà o ştire oficială austriacă. A doua ştire: —„Astă-noapte la ora 1 jumătate sârbii au încercat să arunce în aer podul de peste Sava, (care leagă Semlinul de Belgrad). Planul n'a reuşit pe deplin; podul a rămas practicabil pentru infanteria austro-ungară".

Din primul moment optimismul erà mare din partea Austriei. Intrarea în Belgrad trebuià să fie o chestiune de câteva ore, înaintarea spre Niş o simplă plimbare militară. Aceste prevederi foarte încrezătoare în sine nu s'au realizat.

Versiunea sârbă, după care podul de peste Sava a fost cu adevărat deteriorat aşà în cât circulaţia a fost împiedicată, s'a adeverit. In schimb s'a exagerat efectul bombardării oraşului Belgrad, care a continuat şi zilele următoare, poate pentru a se grăbì cu aceasta hotărârea de intervenire a Rusiei.

Un lucru este care dela început se afirmă: Pecând în Austria se credeà şi se spuneà că armata sârbă e într'o situaţie deplorabilă, ba că ar fi prins într'însa chiar fermentul revoltei, fără a mai socotì că chemarea rezerviştilor sub arme ar întâmpinà mari greutăţi, aceştia primind cu mare nemulţumire ordinele de chemare tocmai în timpul secerişului,— în realitate a fost altfel cu totul: Dela prima ciocnire, sârbii au dovedit şi o voinţă tare, şi o putere, nebănuită, de rezistenţă.

Alăturea de bombardarea Belgradului, părăsit, cum se ştie, de oştire şi de guvern din cauza poziţiei cu totul fără apărare a acestui oraş, un duel de artilerie se produce în ziua de 30 Iulie la Semendria şi Vişniţa, pe Dunăre.— Noaptea, austriacii încearcă să treacă Sava şi Dunărea, dar faţă cu împotrivirea sârbilor, nu reuşesc.

La bombardarea Belgradului au luat parte şi monitoarele austriace de pe Dunăre. Acestea au capturat şi diferite vase de comerţ sârbeşti, precum vasul „Belgrad" reţinut la Orşova dimpreună cu călătorii ce se aflau pe el, un alt vapor sârb „Morava" şi mai multe şlepuri. Alte două vase atacate de aus-

Ceremonia sfinţirii steagurilor sârbeşti de către Mitropolitul Belgradului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FAŢĂ IN FAŢĂ. — Sentinela franceză. „Nu e voe!“ desen de Georges Scott.

FAŢĂ IN FAŢĂ — Sentinela germană. Desen de E. Limmer.

triaci s'au refugiat spre malul sârbesc sub protecţia focurilor trupelor sârbe.

La 30 Iulie s'a anunţat că în urma bombardării au isbucnit mai multe incendii în Belgrad, însă rezultatul canonadei erà încă tot „necunoscut" la Viena şi la Berlin.

Din partea austriacă se explică bombardarea unui oraş neapărat prin necesitatea de a se proteguì podul de peste Sava; dar nu se explică cum şi pentru ce nu s'a putut ca Belgradul să fie ocupat imediat de trupele austro-ungare.

La 1 August primul ministru al Serbiei Pasici a adresat legaţiunilor sârbe din Europa telegrama următoare:

„Vă pot asigurà că Belgradul e bombardat de câteva zile.

Multe clădiri publice şi particulare au fost nimicite. Legaţiunile străine n'au fost cruţate nici ele.

Pierderile sunt foarte mari şi în rândurile populaţiunii.

Comandamentul austriac n'a anunţat au-

REGELE PETRU I al Serbiei.

toritătile sârbe că oraşul va fi bombardat şi populaţiunea n'a fost somată să predeà oraşul.

Nu s'a dat femeilor şi copiilor nici un răgaz pentru a se puteà refugià din oraş".

Telegrama sfârşeşte apoi cu o protestare contra unui asemenea procedeu care ar fi în contrazicere cu stipulaţiunile dreptului internaţional, şi ia drept mărturie pentru autenticitatea celor afirmate pe miniştrii tuturor Statelor acreditaţi în Serbia.

In definitiv, până la isbucnirea răsboiului european, în afară de bombardarea Belgra-

Insemnele societăţei „Narodna Odbrana" a cărei dizolvare a fost cerută de Austria.

dului, bombardare asupra efectelor căreia nu erà încă stabilit nimica precis, şi afară de capturarea unor vase sârbeşti, la cari s'au mai adăugat la 1 August vasele „Serbia" şi „Craina", pe când un vapor „Maceva" a fost scufundat, — expediţia austro-ungară contra Serbiei n'a putut să înregistreze alte succese.

2 August la Berlin

In urma celor întâmplate şi expuse până acì, toţi ochii erau îndreptaţi acuma spre Berlin. Intr'adevăr, oricari ar fi fost sau ar fi discuţiile asupra pricinuitorilor răsboiului, un lucru este sigur şi netăgăduit: Declaraţia de răsboiu venea din partea Germaniei.

Ziua de 2 August e o zi care va rămânea mult timp în amintirea berlinezilor.

Dis de dimineaţă —spun rapoartele ziarelor — Impăratul ieşì, în automobil, îndreptându-se spre castelul Bellevue. De acolo făcù o plimbare călare prin Tiergarten, unde avù

o convorbire mai îndelungată cu ataşatul militar austriac contele Larisch.

„Sub tei" —„Unter den Linden", erà încă puţină lume în orele acelea matinale, aşa că prezenţa Impăratului a rămas puţin observată. Dar când, spre amiazi, Impăratul se întorcea, valuri-valuri de oameni începură să năpădească celebra alee a Teilor şi grădina publică, aclamând cu însufleţire şi cu sgomot pe Impărat. Mulţimea se grămădea în jurul automobilului aşa în cât înaintarea erà grea; dela poarta Brandenburg şi până la castel nu erà decât o mare de capete şi un uragan de aclamări.

Toată ziua mişcarea a fost enormă,— iar seara pela ora 8 parcul castelului erà plin de mii de oameni ce înaintaseră până chiar sub zidurile castelului, cântând cântece patriotice germane. Atunci, într'unul din balcoanele catului întâiu al castelului, apărù Impăratul, în uniforma vânătorilor călări, şi însoţit numai de Impărătească.

Cu trei ore mai nainte se vestise mulţimei ordinul de mobilizare. La porunca Impăratului, un ofiţer repetă cu voce puternică celor adunaţi înaintea castelului, ordinul. Clopotele începură să sune şi mulţimea intonă un imn religios.

Când se făcù tăcere, Impăratul vorbì mulţimii în termenii următori:—„Mulţămesc pentru iubirea şi credinţa ce mi se arată. Dacă va fi să se ajungă la răsboiu, orice consideraţie de partid trebue să înceteze. Să nu mai fie decât fraţi. In vreme de pace, un partid sau altul m'a atacat. Din toată inima iert tuturora. Din moment ce vecinul nu ne dă pace, sper şi doresc ca buna noastră spadă germană să iasă învingătoare din luptă".

A urmat o isbucnire de nedescris. In strigăte frenetice de **ura!** şi în cântarea interminabilă a imnului patriotic „Wacht am Rhein", mulţimea umplù stradele. Inaintea palatului cancelarului se formă iarăşi într'o grămadă impozantă, aclamându-l.

Cancelarul, apărând la o fereastră, ţinù şi el mulţimii un discurs în care a spus: —„In cântecele voastre aclamaţi pe Impăratul. Da, pentru Impăratul nostru ne ridicăm cu toţii, de orişi ce opinie sau credinţă am fi. Pentru el ne dăm averea şi sângele. Impăratul a fost nevoit să cheme la arme pe fiii poporului. Dacă ne va fi scris să ne răsboim, eu ştiu că toţi tinerii germani sunt gata să-şi verse sângele pentru gloria şi mărirea Germaniei. Dar nu se poate decât ca să ieşim învingători, în credinţa noastră statornică în Dumnezeu, care conduce oştile în luptă şi care până acuma întotdeauna ne-a dat biruinţa. Dacă Dumnezeu ne va cruţa în ultimul moment acest răsboiu, îi vom fi mul-

Giotaşi sârbi în bivuac, lângă Niş, — In vreme ce armata regulată luptă la hotare.

ţămitori. Dacă însă va fi altfel, atuncea: Cu Dumnezeu pentru Rege şi pentru patrie!".

Până târziu în noapte manifestările au continuat cu mare însufleţire.

La Paris

2 August a fost şi în Franţa prima zi a mobilizării.

Manifestările cari s'au făcut cu acest prilej la Paris n'au rămas desigur cu nimica mai prejos decât acelea dela Berlin.

Cași în Germania, toate partidele s'au unit ca prin farmec în avântul luptei şi al jertfei pentru patrie,— şi a făcut o mare impre-

Voevodul Putnik, generalisimul armatelor sârbeşti.

siune faptul că celebrul antimilitarist Gustave Hervé, care a făcut ani de închisoare pentru atacurile lui împotriva armatei, a cerut acuma să fie înscris ca voluntar, cu favoarea de a fi trimis în rândurile dintâiu la graniţă...— Cu trei zile înainte, un fanatic naţionalist, asasinase, cu un foc de revolver, într'o cafenea, pe şeful socialist şi unul din cei mai mari oratori ai Franţei, Jean Jaurès, în credinţa, desigur nejustificată, cumcă acţiunea acestuia ar fi putut să stânjenească avântul patriotic al poporului francez. Este adevărat că până şi în ziua de 28 Iulie, socialiştii francezi au manifestat împotriva războiului, cu care prilej s'au întâmplat încăerări destul de serioase cu contra-manifestanţii ce strigau: Trăiască armata! Dar din momentul decretării mobilizării n'a mai fost nicio voce discordantă.

Aspectul Parisului a fost în acea zi acela al unei rare însufleţiri. Preşedintele Republicei trecând prin mijlocul mulţimii, a fost obiectul unor manifestări cum poate nu mai văzuse capitala Franţei de zeci de ani. Ideea **revanşei** însufleţea toată acea mulţime, şi o înfrigura într'un adevărat delir.

La Petersburg

Capitala Rusiei purtà încă acest nume, care peste câteva zile avea să i se schimbe, printr'un decret al Ţarului, în acela de **Petrograd.** In adevăr, erà o anomalie ca oraşul de căpetenie rus, reşedinţă a ţarilor, să poarte un nume german.

La 2 August Ţarul Nicolae, după ce asistă la un solemn serviciu divin îşi face apariţia într'unul din balcoanele palatului de iarnă şi ţine mulţimii adunate un înflăcărat discurs răsboinic. Această scenă cu totul neobişnuită în Rusia, a pricinuit o adâncă emoţiune.

Mulţimea a ascultat îngenunchiată cuvintele Ţarului: —„Rusia, marea noastră patrie, a primit cu linişte şi demnitate vestea declaraţiei de răsboiu ce ni s'a făcut. Sunt încredinţat că vom duce la bun sfârşit această luptă... Duşmanul se va lovì de armata noastră ca de o stâncă de granit".

Toată ziua şi până noaptea târziu, stradele oraşului au fost inundate de mulţimea manifestanţilor. In cântece patriotice şi purtând steaguri naţionale, oameni de toate condiţiunile sociale, într'un amestec de fraternizare cu totul rar, poate nemai văzut în Rusia, au colindat stradele făcând demonstraţii de simpatie la legaţiunea sârbească, şi la ambasadele Franţei şi Angliei. Pretutindeni răsună imnul naţional şi strigătele de aclamare a răsboiului.

*

Astfel s'a petrecut această zi de 2 August 1914, care va rămânea una din datele cele mai însemnate în istoria omenirei.

Primele ciocniri

Că în realitate toate puterile erau pregătite de răsboiu, o dovedeşte şi faptul că ostilităţile nu numai că au urmat prompt după declarările de răsboiu, dar uneori le-au şi precedat.

In cronica răsboiului din isvor german se notează, de pildă: — „1 August: Detaşamente ruseşti trec frontiera prusiană la Schwidden (sud-est de Bialla) şi la Johannisburg; trupe de recunoaştere ruse sunt respinse pe linia ferată Iarocin-Wreschen". A doua zi de

asemenea se semnalează angajamente de cavalerie pe acest front; rușii ocupă Bilderkaetcham și distrug oficiul poștal din localitate. Ciocniri în definitiv fără mare însemnătate și fără urmări.

Dar ziua de 2 August este și acea a violării neutralității Luxemburgului din partea germanilor. Cronica războiului din isvor francez notează la 2 August: —„ Inainte de orice declarare de războiu, germanii năvălesc prin marele ducat de Luxemburg și pătrund pe teritoriu francez, la Long-la-Ville lângă Longwy. Sunt opriți de bateriile forturilor dela Longwy. Un detașament de cavalerie germană trece granița la Cirey-sur-Vezouze, ocupă un moment Bertrambois și e respins. Un escadron dă năvală la Suarce, la 3 kilometri de Petit-Croix, unde operează o rechiziție de cai, și iau cu caii și pe oamenii ce îi însoțeau. O recunoaștere a unui regiment de vânători călări germani sosește în galop la Joncherey; la intrarea în sat, unul din ofițeri doboară cu o lovitură de revolver pe caporalul comandant de post, și e ucis și el". Acestea toate au să arate că și germanii au început ostilitățile contra francezilor înainte chiar de declararea oficială de războiu. In adevăr, această declarare nu s'a produs decât a doua zi, la 3 August.

Să însemnăm acì, înainte de a continuà, toate declarațiile de războiu, cum s'au produs, în ordinea cronologică, în cursul lunei August (toate datele le dăm după stilul nou):

La 1 August Germania declară războiu Rusiei.

La 3 August Germania declară războiu Franței.

La 4 August Germania declară războiu Belgiei, și în aceiași zi Anglia declară războiu Germaniei.

La 6 August Austro-Ungaria declară războiu Rusiei. In aceiași zi Serbia declară războiu... Germaniei!

La 7 August declară războiu Muntenegrul Austro-Ungariei,— iar la 12 August, tot Muntenegrul mai declară războiu și Germaniei.

La 11 August se produsese declarația de războiu a Franței către Austro-Ungaria.

La 13 August declară războiu și Anglia Austro-Ungariei, — și tot în acea zi Egipetul declară războiu Germaniei.

Zece zile pauză... Apoi, la 23 August urmează declararea de războiu a Japoniei către Germania.

In sfârșit în zilele de 25 și 28 August, Austro-Ungaria declară războiu, întâiu Japoniei, și apoi Belgiei.

La 3 August, în acelaș timp cu declararea de războiu Franței, Germania adresează Belgiei ultimatul prin care îi cere să lase liberă trecerea trupelor germane pe teritoriul ei, a cărui integritate, în acest caz, o garantează. Belgia a refuzat această propunere „cu indignare".

Escortă austriacă de muniţiuni (bosniaci).

Intre primele ciocniri se socoteşte şi bombardarea şi incendiarea micului port militar rus din marea Baltică Libau, un act de bravură, dar iarăş fără urmări importante, săvârşit de micul încrucişetor german „Augsburg" în ziua de 2 August. Descrierea, din partea unui martor ocular suedez, a acestui episod, e interesantă:

„In dup'amiaza acelei zile se răspândise svonul în port că se apropie vase de răsboiu germane şi că o luptă se va da. Mulţimea se şi adună numai decât „ca să vadă răsboiul". Imprudentă curiozitate. In adevăr, la 10 jum. seara răsună prima bubuitură, iar după aceasta altele şi altele, la scurte intervale; părea că se cutremură pământul sub lo-

Generalul Boja Iancovici, preşedintele societăţii revoluţionare sârbeşti „Narodna Odbrana"

viturile granatelor cari cădeau ca ploaia. Atunci mulţimea, coprinsă de panică, începù să alerge ca smintită în toate direcţiile, ţipând. O bombă căzând într'un rezervoriu de petrol, acesta făcù explozie cu o teribilă detunătură, şi incendiul de acì se întinse în diferite părţi ale oraşului. Nimeni nu se mai gândeà să-i pună stavilă. Se răspândise svonul că înşişi ruşii vor să arunce în aer portul şi clădirile publice. Groaza înebunise cu adevărat mulţimea. Abia spre ziuă canonada încetă. Soarele îşi trimise razele asupra unui aspect de jale. Oraşul, mai ales portul, nu mai erau de recunoscut. Toate cheiurile distruse, docurile şi magaziile de cereale nu mai erau decât nişte ruine fumegânde"...

O primă mostră despre minunăţiile răsboiului.

Germanii în Belgia, francezi în Alsacia

Incursiunea germanilor în Belgia a fost explicată, după cum am văzut, în aşà chip, că ea ar fi fost neapărat necesară pentru asigurarea izbândei în luptă, din această parte, a armelor germane. „Dacă noi nu ne-am fi atins de neutralitatea Belgiei,— zic germanii,— s'ar fi atins Franţa. Dar pe când francezii mai puteau aşteptà, noi nu; de aceea i-am prevenit. Necesitatea face lege, şi când e vorba de interese de viaţă ale unei naţiuni, nu pot să existe nici obligaţiuni, nici tratate, cari să o ţină pe loc".

Fapt este însă că după notificarea făcută Belgiei, după răspunsul acesteia şi după actul de silnicie al trupelor germane de invaziune, iată că intră în acţiune hotărâtă şi Anglia.

Ziua de 4 August este şi la Paris şi la Berlin acea a şedinţelor solemne, în cari parlamentele votează, cu unanimităţi, creditele de războiu.

Mesagiul preşedintelui Republicei şi declaraţia guvernului sunt citite cu voce fermă, în Camera franceză, de preşedintele consiliului d. Viviani. După ce face istoricul conflictului şi al conflagraţiunei, aşa după cum am arătat într'un capitol anterior, primul ministru francez şi-a terminat expunerea cu următoarele memorabile cuvinte: —„Germania nu are nimic să ne reproşeze. Am făcut păcii o jertfă fără de precedent, purtând o jumătate de secol, în tăcere, în corpul nostru o rană deschisă de dânsa. Am făcut şi alte jertfe; în toate desbaterile pe cari, din 1904, diplomaţia imperială le-a provocat sistematic în Maroc sau aiurea... Rusia a dat şi ea dovadă de o mare moderaţiune, cu prilejul evenimentelor din 1908 şi aşà şi în criza actuală... Jertfe zadarnice, transacţii sterpe, străduinţi de prisos,— căci astăzi în plină acţiune pentru pacea noastră şi a aliaţilor noştri, ne vedem atacaţi prin surprindere. Nimeni nu va puteà spune, de bună credinţă, că noi suntem agresorii...

„Italia, în conştiinţa limpede a geniului latin, ne-a notificat că e hotărâtă să păstreze neutralitatea. Această deciziune a întâmpinat în toată Franţa ecoul celei mai sincere bucurii"...

Insfârşit, d. Viviani, după ce declară că „ceea ce se atacă acuma sunt libertăţile Europei"

pentru apărarea cărora Franţa şi aliaţii ei sunt gata la toate jertfele, termină cu cuvintele: —„Suntem fără prihană, deci vom fi fără teamă!"

In aceleaşi momente, în „sala albă" a castelu-

GENERALUL ŞTEFANOVICI, ministrul de răsboi al Serbiei.

lui din Berlin, se adună Reichstagul, şi vorbeşte împăratul Wilhelm II:—„Vreme de aproape o jumătate de veac am putut stărui pe calea păcii. Incercările de a se atribui Germaniei o tendinţă războinică şi de a micşorà poziţiunea ei în lume, au pus adeseori răbdarea noastră la o grea încercare... Lumea e martoră câtă silinţă ne-am dat, în pornirile şi turburările din anii din urmă, ca să cruţăm popoarelor Europei răsboiul. Credeam că am reuşit a evità primejdiile cele mai grele, —când cu asasinarea prietenului meu, a arhiducelui Frantz-Ferdinand, s'a deschis un abis. Inaltul meu aliat, împăratul şi regele Frantz-Iosef a fost nevoit să recurgă la arme ca să-şi apere siguranţa imperiului împotriva uneltirilor primejdioase pornite dintr'un stat vecin. In calea apărării intereselor ei îndreptăţite, monarhia aliată a găsit imperiul rusesc. Pe noi, alăturea de Austro-Ungaria ne chiamă nu numai datoria noastră de aliaţi, dar şi acea a apărării propriei noastre situaţiuni împotriva asalturilor unor puteri duşmănoase, şi comunitatea culturală ce din vremuri vechi uneşte imperiile noastre.

„Cu inima grea am fost nevoit să mobilizez armata împotriva unui vecin cu care ea a luptat alături pe atâtea câmpuri de luptă. Cu o durere sinceră am văzut sfărâmându-se o amiciţie păstrată cu credinţă de către Germania. Guvernul rus, cedând influenţei unui naţionalism nesăturat, a luat în apărare cauza statului care a provocat nenorocirea acestui războiu prin punerea la cale a unui atentat criminal.

„Faptul că şi Franţa stă alături de adversarii noştri nu ne-a putut surprinde. Silinţele noastre de a ajunge la relaţiuni mai amicale cu guvernul francez s'au lovit foarte adesea de nişte vechi speranţe şi de o ură veche"...

Impăratul accentuiază mai departe că Germania nu este mânată de vre-o dorinţă de cucerire. Situaţia actuală e rezultatul unei rele voinţe care lucrează de mulţi ani în contra puterii şi prosperării imperiului german. Imperiul însă e însufleţit de voinţa tare de a-şi păstrà locul.

„Apărarea legitimă ne este impusă; cu conştiinţa şi cu mâna curată luăm sabia... După pilda părinţilor noştri, tari şi credincioşi, serioşi şi cavaleri, plecaţi în faţa lui Dumnezeu şi mândri în faţa vrăjmaşului, ne încredinţăm Atotputerniciei eterne"...

Apoi deputaţii, adunaţi în sala Reichstagului, au ascultat, înainte de a votà creditele pentru armată, discursul cancelarului Beth-

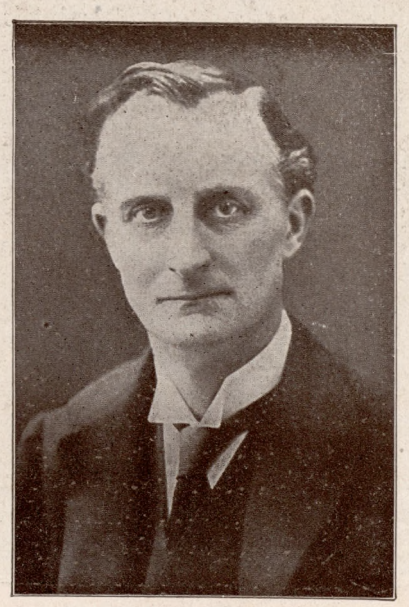

SIR EDWARD GREY, ministrul de externe al Angliei

mann-Hollweg, care după ce face istoricul antecedentelor conflagraţiei în înţelesul pe care l'am arătat, venind la atitudinea Angliei, a zis:

„Cât priveşte atitudinea Angliei, prin declaraţiunile d-lui Grey la Camera Comunelor s'a arătat punctul de vedere al guvernului englez.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am dat o declaraţiune guvernului englez că atâta vreme cât Anglia va rămânea neutră, flota noastră nu va atacà coasta septentrională a Franţei şi că nu ne vom atinge de integritatea teritorială şi de independenţa Belgiei"... Tot în acel moment însă cancelarul anunţa că: „Trupele germane au ocupat Luxemburgul şi au pătruns poate până la această oră pe teritoriul Belgiei"... Ceeace pe

Nota verbală a Germaniei.— Baronul de Schoen citeşte d-lui Bienvenu-Martin, ad-interim la externe, comunicarea guvernului german, amenințând cu „consecinţele cele mai grave".

lângă mari aplauze a produs şi o „enormă senzaţie", după darea de seamă a şedinţei Reichstagului.

Imediat după această şedinţă, ambasadorul englez din Berlin Sir Edward Goschen se prezintă în localul Reichstagului, şi fu primit de ministrul de externe al Prusiei d. Jagow. Sir Edward Goschen, în numele guvernului său, cerù ca Germania să oprească imediat mersul trupelor sale în Belgia, şi adăogă că va aşteptà răspunsul cel mai târziu până la miezul nopţii. Guvernul german preferì să dea răspunsul imediat, şi anume: că din motive militare precum şi din motive generale politice, erà cu neputinţă să se satisfacă cererea Angliei. Germania ştià că oricum, mai curând sau mai târziu, Anglia totuşi avea să se dea de partea vrăjmaşilor ei; pentru războiul cu Franţa însă, o trecere a trupelor germane prin Belgia erà o necesitate neapărată. După acest răspuns, Sir Goschen se întoarse chiar în acea seară, la 7 ore, înmână declararea de războiu a guvernului englez şi îşi cerù paşapoartele.

Cererea pe care o adresase guvernul german celui belgian, şi pe care acesta o refuzase cu atâta hotărâre, spuneà că, dacă trupele belgiene nu se vor opune, atât integritatea cât şi neatârnarea Belgiei vor fi garantate, iar în ce priveşte eventualele stricăciuni căşunate de trupele germane, depline despăgubiri se vor da Belgiei.

După respingerea propunerii, ministrul german a părăsit Bruxelles, iar Curtea şi guvernul au şi început să facă preparative pentru strămutarea reşedinţei la Anvers.

Ocuparea marelui ducat de Luxemburg se făcuse fără cea mai mică rezistenţă, în ziua de 3 August, de către o armată de 60.000 de germani. A doua zi, alte trupe germane pătrund pe teritoriul belgian prin Gemmenich şi Dolhain, la răsărit de Liège, Francorchamp, Stavelot. Găsind podurile tăiate, ceeace le-ar fi întârziat mersul, înconjură înspre teritoriul olandez pe care îl ating la Tilbourg, trec Meusa la Eijsden şi ajung la Visé. Acest o-

Ilustraţiuni de probă din Calendarul „Lumea Ilustrată“ pe anul 1915 care va apare în curând,
In Editura IG. HERTZ **PREŢUL LEI 1.50**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moştenitorul tronului austriac cu familia regală română la Sinaia.
(Amintire din anul 1909).

(Vezi clişeul din pagina doua a copertei).

Una din paginile de aur din albumul „Flota Naţională“ al cărui beneficiu întreg e destinat sporirei fondului pentru „Flota Naţională“. Acest album pus în lucrare de Editura Ig. Hertz, Bucureşti, va eşi de sub tipar îndată după restabilirea timpurilor normale.

Acei fruntaşi ai neamului cari au primit la timp câte un apel spre a contribui şi ei cu câte un autograf şi o fotografie la desăvârşirea albumului „Flota Naţională“ şi cari până în prezent nu ne-au răspuns încă, sunt rugaţi cu această ocazie din nou să ne trimeată contribuirea solicitată pentru realizarea cât mai deplină a acestei idei cu totul patriotice şi dezinteresate.

Cine nu poate primi urmarea publicaţiunei „Războiul Popoarelor“, e rugat a se adresa direct editurei Ig. Hertz Bucureşti, trimiţând pentru fiecare număr 30 bani, 10 numere 3 lei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tipărit în Atelierele Grafice „EMINESCU“, București — B-dul Elisabeta, 6 și Strada Sărindar, 7.